

U završnome dijelu ovoga vrijednoga izdanja sadržan je *Pogovor* iz pera priređivača (Miloš Milošević i Jelena Antović), a u sklopu kojega se donose osnovne značajke Statuta s obzirom na njegove sadržajne i paleografske komponente te s obzirom na tehničke metode uporabljene prilikom izradbe prijepisa (153-176). Tekst *Pogovora* preveden je na talijanski (177-204) i na engleski jezik (205-233), a na kraju knjige nalazi se zbirno kazalo imena, toponima i predmeta (235-254).

Objavljivanje cjelovitog rukopisa Statuta Bratovštine sv. Nikole mornara u Kotoru možemo držati jednim od kapitalnih djela historiografije koja se bavi povijesnim razvojem Boke kotorske. Dokumenti koji se ovdje objavljuju pružaju znanstveniku i svakom zainteresiranom čitatelju zornu sliku o gospodarskom, društvenom i vjerskom životu Kotora i njegove okolice u širem vremenskom rasponu od 15. stoljeća do početka 19. stoljeća. Svjedoče, nadalje – zahvaljujući usporedbi sa statutima pomorskih bratovština u Zadru i Splitu – i o uključenosti Kotora u sve razvojne tijekove Jadrana i Sredozemlja u doba kada je taj prostor činio jedinstveno državno područje pod okriljem *Serenissime*.

Na kraju ovoga prikaza možemo zaključiti kako je građa o Bokeljskoj mornarici, objavljena u ovoj knjizi, iznimno važan izvor za kojime će nedvojbeno u budućnosti posegnuti brojni istraživači povijesti istočnoga Jadrana koji proučavaju razdoblje od kasnog srednjeg do konca ranog novog vijeka.

Lovorka Čoralić

Bernardin Frankapan Modruški, *Oratio pro Croatia / Govor za Hrvatsku (1522.)*, studiju, prijepis i prijevod priredili Ivan Jurković i Violeta Moretti, Katedra Čakavskog sabora Modruše, Modruš 2010., 176 str.

Knez Bernardin Frankapan (1453.–1531.), jedan od najmoćnijih i najutjecajnijih predstavnika velikaške hrvatske obitelji Frankapan, bio je sudionikom i svjedokom po sudbinu Hrvatske presudnih događaja. Naime, upravo u Bernardinovo doba hrvatske su zemlje bile suočene s osmanskom prijetnjom koja je počela ugrožavati egzistenciju hrvatskog bića. Kao najugledniji pripadnik hrvatskog plemstva Bernardin Frankapan često je vršio diplomatske misije kako bi svojoj domovini osigurao inozemnu pomoć u borbi za opstanak. Za jednog od takvih putovanja izrekao je i svoj govor *Oratio pro Croatia* pred sakupljenim njemačkim staležima 1522. godine u Nürnbergu. Taj glasoviti govor priredili su u ovoj knjizi povjesničar Ivan Jurković i klasična filologinja Violeta Moretti. Osim predstavljanja transkripcije i prijevoda Bernardinova govora, u središtu interesa ove monografije nalaze se i znanstvenici koji su već proučavali taj govor, povijesne okolnosti koje su dovele do izricanja *Govora*, jezično-književna analiza te kritičko izdanje *Govora*.

Knjiga započinje popisom kratica (9-12) te predgovorom (13-15) u kojem se spominju do sada objavljeni, ali nepotpuni prijevodi Bernardinova govora. Važno je napomenuti da je govor *Oratio pro Croatia* redovito spominjan u historiografskim djelima, a u ovoj knjizi prvi je put u cijelosti znanstveno pripremljen i objavljen.

Knez Bernardin Frankapan i njegovo doba (17-61) naslov je prve veće cjeline u knjizi. Kroz tu cjelinu autori nas upoznaju s općim društvenim i gospodarskim prilikama u hrvatskim zemljama u drugoj polovici 15. i prvim desetljećima 16. stoljeća. Na početku su izneseni rezultati dosadašnje hrvatske historiografije na polju proučavanja povijesti hrvatskih zemalja u spome-

nutom razdoblju. Posebna pozornost posvećena je hrvatsko-ugarskom obrambenom sustavu koji je za cilj imao zaustaviti širenje Osmanskog Carstva prema Zapadu. Detaljno se analizira sustav obrane u Hrvatskoj, vojno-taktičke karakteristike zaraćenih sila, troškovi održavanja obrambenog sustava te vojni potencijal hrvatskih velikaša i plemića. Osim toga autori obrađuju i promjene koje su zahvatile hrvatsko društvo, a posljedice su učestalih osmanskih provala i slabe središnje vlasti koja nije bila sposobna organizirati adekvatnu zaštitu od Osmanlija. Prije svega tu se radi o razvoju svijesti o samoodređenosti i samostalnosti kod hrvatskog visokog plemstva, militarizaciji hrvatskog srednjovjekovnog društva i prostora te novim strategijama opstanka hrvatskih plemićkih obitelji. Unutar toga autori se posebno osvrću na život i djelo kneza Bernardina Frankapana, primjerice njegovu vojnu ulogu, borbu za očuvanje svojih posjeda, odnos s Crkvom te na njegovu mecenatsku djelatnost.

Cjelina *Godina 1522.* (63-72) bavi se događajima koji su se zbili neposredno prije Bernardinova odlaska u Nürnberg, a koji su ujedno i potakli hrvatskog kneza da zatraži pomoć od njemačkih staleža. U drugom dijelu cjeline obrađuju se Bernardinov put, boravak, detalji njegova govora u Nürnbergu te odluke zasjedanja njemačkog državnog sabora.

Na početku cjeline *Analiza govora* (73-100) navedeni su postojeći primjerci govora koji se spominju u domaćim i inozemnim historiografskim djelima te u bibliografskoj literaturi. Potom su prikazane okolnosti tiskanja četiriju protuturskih tekstova koji čine izdanje *Oratio pro Croatia*. Nadalje, opisana je struktura brošure u kojoj je objavljena te su iznesene pravopisne osobitosti govora. Sva četiri dijela Bernardinova teksta pripadaju žanru *antiturcica*, tekstova karakterističnih za razdoblje između druge polovice 15. i prve polovice 16. stoljeća, kojima je svrha bila upozoravanje na "tursku opasnost" i ishođenje pomoći za obranu. Na temelju analize govora iznesene su opće značajke spomenute vrste tekstova.

U nastavku knjige objavljuje se transkripcija Bernardinova govora na latinskom jeziku (101-107), njegov prijevod na hrvatskom jeziku (107-113) te njegov faksimil (nepaginirano). Nakon završnih razmatranja o govoru (123-124) u knjizi se mogu naći brojni prilozi (125-138), kao primjerice popis ustanova koje posjeduju primjerke prijepisa govora *Oratio pro Croatia*, preslike naslovnica tiskanih govora Bernardina Frankapana i drugih govornika na saboru u Nürnbergu te rodoslovne tablice koje svjedoče o rodbinskoj povezanosti Frankapana s drugim europskim velikaškim obiteljima.

Na kraju knjige nalaze se popisi objavljenih i neobjavljenih izvora te sekundarne literature koja se koristila prilikom priređivanja djela (138-155), zatim kazala (157-173), bilješka o priređivačima knjige (175) te zahvala Zvonka Trdića, predsjednika Katedre Čakavskoga sabora Modruše (176).

Ova je monografija važan doprinos boljem upoznavanju razdoblja na prijelomu hrvatskog srednjovjekovlja i novovjekovlja. Svakako je važno da je ovom prigodom govor *Oratio pro Croatia* prvi put cjelovito i uz kritičku obradu predstavljen znanstvenoj, stručnoj i uopće hrvatskoj javnosti. Iz Bernardinova govora može se detaljno upoznati onovremena situacija u Hrvatskoj vezana uz osmansku prijetnju te opće značajke protuturskih govora karakterističnih za prijelaz iz 15. u 16. stoljeće. Tekst govora važan je, osim kao povijesni i književnopovijesni spomenik, i kao jezično svjedočanstvo prisutnosti latinskog jezika kao temelja kulturnog statusa hrvatskih plemića.

Juraj Balić